

Nr 143.

Ankom till riksdagens kansli den 28 april 1939 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till ersättning till statens domäners fond för upplåten mark m. m.

(4:e avd.)

I propositionen nr 158 har Kungl. Maj:t under hänvisning till i statsverkspropositionen, andra huvudtiteln (punkt 55), femte huvudtiteln (punkt 207) samt nionde huvudtiteln (punkt 230) gjorda beräkningar föreslagit riksdagen, att till Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark för budgetåret 1939/40 anvisa följande förslagsanslag, nämligen under andra huvudtiteln 14,000 kronor, under femte huvudtiteln 4,000 kronor och under nionde huvudtiteln 7,000 kronor.

Föredragande departementschefen har under erinran om, att han i samband med beräkningen av inkomsterna å kapitalbudgeten i statsverkspropositionen berört vissa spörsmål, avseende den tekniska utformningen av medelsanvisningarna till kapitalinvestering, däribland även frågan om sättet för finansiering av statens egendomsförvärv och vissa andra investeringar i fast egendom för att åstadkomma en slutlig redovisning härav å någon kapitalfond.

Beträffande det framlagda förslagets allmänna principer har departementschefen — efter att hava redogjort för vissa av riksräkenskapsverket och domänstyrelsen anförda synpunkter i dessa frågor samt omnämnt att 1938 års riksdag behandlat ett likartat ärende i samband med anvisandet av anslag till förvärv av Broby gård för att användas till undervisningsanstalt för dövstumma — anför följande.

»Vid de ytterligare överväganden, som ägnats frågan om redovisning av för speciella uppgifter upplåtna egendomar, har den vid förvärvet av Broby gård redan tillämpade, av riksräkenskapsverket förordade redovisningsformen befunnits förtjänt av vidare användning.

Därest fråga uppkommer om förvärv för statsverkets räkning av fast egendom, som skall användas för speciella uppgifter men förbli under jordbruks- eller skogsdrift, synes sålunda investeringen i fråga böra såvitt möjligt upptagas till redovisning under domänfonden, oavsett för vilken myndighets räkning fastigheten avses skola disponeras. När en sådan redovisning kan genomföras, bör anslag för förvärvet upptagas å kapitalbudgeten

under domänfonden. Den ersättning som i enlighet med principerna för redovisningsförfarandet förutsättes skola utgå till domänstyrelsen för upplåtelse av en fastighet till den myndighet, för vars räkning den förvärvats, synes lämpligen böra täckas av särskilda å vederbörande huvudtitlar anvisade ersättningsanslag, vilka, om de än skulle komma att beräknas efter grunder analoga med dem som tillämpas vid bestämmandet av arrenden, dock i princip äro att jämställa med ersättningsanslagen till fastighetsfonden och alltså representera endast en formell, av redovisningsskäl motiverad omföring av medel inom budgetens ram. Vad här sagts om förvärv av fast egendom hör i tillämpliga delar gälla även vid upplåtelse till annan myndighet för speciella uppgifter av domänstyrelsen redan underställd mark.

Det är förenat med vissa svårigheter att generellt ange de fall, beträffande vilka en redovisning efter angivna riktlinjer lämpligen kan ordnas. Man synes böra förutsätta, att den till förvärv eller upplåtelse ifrågasatta egendomen skall vara av sådan beskaffenhet, att den, om dess användning för speciella uppgifter förfaller, enligt domänstyrelsens mening lämpligen kan nyttjas i verkets regi såsom jordbruks- eller skogsegendom, låt vara efter omläggning av brukningssättet. Om däremot å egendomen vidtagas sådana förändringar, att dess karaktär av jordbruks- eller skogsegendom försvinner, så torde det icke böra ifrågakomma att hänföra densamma till domänfonden. Förutsättningar kunna då i stället föreligga att bokföra egendomen å statens allmänna fastighetsfond.

I vilken utsträckning en viss, för speciella uppgifter disponerad egendom skall redovisas å domänfonden torde också få bero av omständigheterna i det särskilda fallet. I regel torde redovisningen å domänfonden böra avse icke blott själva marken utan även de byggnader som äro direkt erforderliga för jordbrukets eller skogsbrukets behov; om redovisningen blir av denna omfattning, torde därav böra följa, att även medel till uppförande av nybyggnad eller till större förändringsarbeten för jordbrukets eller skogsbrukets behov, som icke äro att hänföra till sedvanligt underhåll, skola anvisas å kapitalbudgeten under domänfonden. Å andra sidan kan i vissa fall av praktiska skäl befinnas nödvändigt att till domänfonden hänföra icke endast de delar av en egendoms markområde som äro under jordbruksdrift och därtill hörande åbyggnader utan även den del varå anstaltsbyggnader äro uppförda, vilka byggnader måhända redovisas å fastighetsfonden. En sådan delad redovisning bör dock såvitt möjligt undvikas.

Den nettoavkastning av jordbruket, som den av domänverket upplåtna egendomen kan komma att lämna i den disponerande myndighetens hand, torde böra allt efter omständigheterna redovisas å riksstatens inkomstsida eller såsom uppborndsmedel för något till myndighetens förfogande ställt anslag. I förekommande fall bör stat för egendomens drift fastställas i vanlig ordning. Av bruttoavkastningen torde underhållet av till egendomen hörande byggnader böra bestridas.

Från den av domänverket upplåtna egendomens avkastning är tydligen helt att skilja den ersättning som över särskilda anslag tillföres domänfon-

den och som avser en formell reglering av förhållandet mellan driftbudgeten och fondens stat. Av den över budgeten anvisade ersättningens natur följer, att den blir utan betydelse för den kommunala skattskyldighet för ifrågakvarande egendom, som eventuellt kan åvila förvaltningsmyndigheterna.

Ett i viss mån särpräglad problem erbjuda markupplåtelser till universitetet, på grund av den ställning i förvaltningshänseende dessa av ålder ansetts böra intaga. Egendom under domänfonden som avsetts för universitetsändamål har i regel överlåtits å universitetet och i samband därmed avförts från fonden. Någon anledning att framdeles fasthålla vid denna praxis finnes ej. En eventuell disposition för universitetsändamål av mark under jordbruksdrift torde böra utformas såsom en upplåtelse i här förut angivna former. Om mark, som tillhör statsverket eller förvärfvas av statsmedel, användes för en byggnad inom universitetens förvaltningsområde bör marken likaledes endast upplåtas samt överföras till, respektive upptagas till redovisning å universitetens delfonder av statens allmänna fastighetsfond, varvid den i samma mån som hittills fortfarande bör ingå i statens nettoförmögenhet.

I anslutning till det senast anförda må framhållas, att en omföring av fast egendom mellan olika statliga kapitalfonder — alltså exempelvis, som i det berörda fallet, från domänfonden till fastighetsfonden — för framtiden torde böra ske vid sidan av budgeten och alltså utan vederlag till fond varifrån omföringen äger rum. Förutsättningar härför skapas genom en strängt genomförd redovisning av statsförmögenheten å kapitalfonder, vilkas sammanlagda behållning ej får nedbringas genom disposition av kapitalmedel å driftbudgeten. Jag vill i detta sammanhang erinra om att årets riksdag biträtt ett förslag om överföring vid sidan av budgeten av vissa fastigheter från statens pensionsfonder till fastighetsfonden. När icke särskilda omständigheter — såsom beträffande dessa fastigheter var fallet — föranleda till annat, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om den fördelning av den i förmögenhetsredovisningen ingående fasta egendomen mellan olika kapitalfonder, som betingas av egendomens av ålder givna eller av riksdagen fastställda användning, samt om därmed förbundna redovisningstekniska åtgärder. Av Kungl. Maj:t vidtagna dispositioner komma, i vad de beröra domänfonden och fastighetsfonden, under riksdagens prövning i samband med anvisandet av ersättningsanslag till respektive fonder.

I enlighet med vad som förutsatts i statsverkspropositionen torde den nya redovisningsformen böra från och med nästa budgetår tillämpas beträffande de fastigheter, för vilkas förvärvande medel äskats eller komma att äskas av årets riksdag, nämligen för egendomen Hall i Stockholms län, fastigheter som disponeras av Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka samt egendomarna Nyckelby i Stockholms län och Mosslunda i Kristianstads län.»

Vidkommande frågan om retroaktiv tillämpning av de föreslagna principerna har departementschefen anfört, att egendomarna Hall, Skenäs, Vil-

helmsro, Troxhammar, Nyckelby och Mosslanda borde redovisas enligt nyss angivna principer samt för ändamålet äskat särskilda anslag under andra, femte och nionde huvudtitlarna för budgetåret 1939/40.

Vidare har departementschefen i detta sammanhang gjort följande uttalande.

»Vad åter angår övriga fastigheter, beträffande vilka en retroaktiv tillämpning av den föreslagna redovisningsformen kunde ifrågakomma, har jag för avsikt att låta fullfölja de påbörjade utredningarna i ämnet. Det är min förhoppning, att resultaten av utredningarna i viss utsträckning skola kunna tillgodogöras vid upprättandet av statsverkspropositionen till nästa års riksdag. Därvid komma förslag att framläggas om anvisande av de ersättningsanslag, vilka påkallas av den förändrade fastighetsredovisningen. Ett upptagande på domänfonden av vissa jordbruks- och skogsegendomar, som varit upplåtta till administrativa myndigheter, kan medföra, att de för speciella uppgifter avsedda anstaltsbyggnaderna böra upptagas på statens allmänna fastighetsfond, såvida de icke redan nu redovisas å denna fond. Vid framläggande av stat för fastighetsfonden för budgetåret 1940/41 torde komma att anmälas i vad mån en sådan redovisning befunnits lämplig. I fråga om de av försvarsväsendet utnyttjade markområdena erinrar jag, att riksräkenskapsverket den 28 februari 1939 avgivit utlåtande angående redovisning av försvarsväsendets fastigheter och därvid förordat, att denna redovisning i princip skall anknytas till statens allmänna fastighetsfond. I betraktande härav torde tillsvidare böra anstå med prövning av frågan om redovisning enligt nu angivna riktlinjer av jordegendomar som disponeras för militära ändamål; spörsmålet om den slutliga redovisningen av dessa egendomar får upptagas i samband med andra detaljfrågor rörande försvarsväsendets fastighetsredovisning, vilka böra prövas vid bifall till det principiella förslaget om denna redovisning.

Vid den fortsatta utredningen av nu berörda frågor bör jämväl övervägas, under vilka former sådan kronoegendom skall redovisas, som enligt av riksdagen lämnat medgivande må upplåtas till landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan för anordnande av alkoholistanstalt (jfr propositionen nr 81 till årets riksdag).»

Utskottet.

Till de allmänna synpunkter, som av departementschefen anförts beträffande redovisningen av sådana fastigheter, som med hänsyn till sin egentliga användning äro att hänföra till jordbruks- och skogsfastigheter och som av domänverket upplåtits till annan förvaltningsmyndighet, giver utskottet sin anslutning. Utskottet utgår alltså från, att, därest icke fastighetens karaktär av jordbruks- eller skogsfastighet genom sådan disposition upphör, fastigheten i fråga allt fortfarande bör redovisas å nämnda fond, som då skall tillföras visst belopp såsom ersättning för fastighetens användning. Denna princip överensstämmer med vad som i ett fall redan blivit av riksdagen tillämpat (jfr 1938 års riksdags beslut angående Broby gård).

Utskottet har ej ansett sig böra framställa någon erinran mot att de före-

slagna redovisningsprinciperna erhålla retroaktiv tillämpning i den utsträckning, departementschefen förordat.

Viss försiktighet synes dock utskottet vara erforderlig, då det gäller tillämpningen framdeles av de förordade principerna, och det bör tillses, att systemet icke så tillämpas, att det kommer att medföra upptagandet av alltför obetydliga ersättningsbelopp och att vid gränsdragningen mellan de kapitalfonder, som i ett visst fall kunna komma i fråga, praktiska synpunkter få göra sig gällande.

Beträffande de för budgetåret 1939/40 föreslagna ersättningsbeloppen har utskottet intet att erinra.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark* för budgetåret 1939/40 anvisa följande *förslagsanslag*, nämligen

under andra huvudtiteln	kronor	14,000
under femte huvudtiteln	»	4,000
under nionde huvudtiteln	»	7,000.

Stockholm den 28 april 1939.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Närvarande: se under utlåtandet nr 142.